

ressò mont-roigenc

EL “CAMÍ DE SANITAT” DELS PRATS, DELS AIGUAMOLLS DELS CAMPS D'ARRÒS

Martí Rom
www.martirom.cat

01-09-2022

A finals dels anys cinquanta, quan estava a punt de fer deu anys, ja recordo haver escoltat la meua àvia Dolors Ferratjes Tost parlar del “Camí de Sanitat”. Deia que, antigament, passava per aquell terreny dels Prats, entre el xalet i la bassa (posteriorment reconvertida en piscina) i també que tots aquells terrenys havien estat camps d'arròs.

L'any 1933 el meu avi Francesc Rom Serra¹, que tenia una petita constructora a Barcelona, va aprofitar per construir el xalet als Prats, el “Casal Miramar”². Després, cap a l'any 1964 es va fer una reforma ampliant-lo i donant-li l'aspecte modern que encara ara té. Els pares, des de xiquet, m'hi duïen ja als estius dels anys cinquanta. La modernitat del turisme, amb els càmpings, no va arribar fins a inicis dels seixanta. Una mica més a ponent del xalet familiar, el 1962 s'hi va instal·lar el càmping “Marius” (ara càmping “Els Prats”). La invasió turística va arribar el 1974 amb la nova autopista.

El 1960 jo tenia deu anys. Aquella contrada encara no havia canviat gaire. Hi havia una timba que separava els terrenys de tocar la mar, els Prats, de la part de dalt, les Eixarmades. La primera casa edificada per l'avi estava adossada a la timba, és a dir, era als Prats. A llevant, teníem el tros del Freixas³ i a ponent, tocant al nostre xalet⁴, la caseta dels “Beatet”⁵ amb uns “Prats” amb força terreny per conrear⁶. A continuació hi havia una família que havia vingut recentment de “la Cala” (l'Ametlla de Mar), era el Pere Gil Callao⁷ (“*lo tio Pere*”) i Carme Rebull Lleó (la “*tia Carme*”)⁸. Els hi deien “els

¹ Francesc, dit “Cisquet”, Rom Serra (7 de març de 1903 - 28 d'agost de 1979). Autor dels llibres “El Centre Obrer de Mont-roig del Camp (1911-1925)” (Cossetània Edicions, 2003) i “Guspines (de la història de Mont-roig)” (Edicions Marré / Associació de Veïns Muntanya Roja, 2010). Per a més informació: “La nissaga dels Rom (3): els Rom, fusters, de Mont-roig” publicat al web de “**Ressò mont-roigenc**” (8 d'octubre de 2021).

² Hi ha una fotografia de com era aquest xalet al llibre “Guspines (de la història de Mont-roig)” de Francesc Rom Serra i Martí Rom (Edicions Marré / Associació de Veïns Muntanya Roja, 2010), pàg. 93.

³ Josep Freixas Martí.

⁴ Els nostres “Prats” eren una parcel·la petita comparada amb les del voltant. Recordo que l'avi, Francesc Rom Serra, explicava que quan el Freixas va fer construir la seva caseta, va acordar amb el paleta que li pagaria amb un tros dels seus Prats, el tros més a ponent. Aquest posteriorment se'l va vendre a l'avi. Passats els anys, cap a finals dels cinquanta, l'avi va comprar el tros de les Eixarmades que hi havia a la part superior; d'aquesta manera el tros resultant anava de la via del tren fins a la mar.

⁵ Hi havia els avis (Miquel Brú Boronat i Carme Borràs Serra), el matrimoni jove (Josep Anguera Cabré i Maria Brú Borràs) i els 7 fills (Maria del Carme, Pere, Miquel, Maria Dolors, Fina, Josep Maria i Anton). Cada any venien a passar uns 15 dies amb ells “els parents de Terrassa” (matrimoni amb 5 fills i l'àvia paterna). Nosaltres a casa també hi teníem familiars o amics. Entre uns i altres, era una multitud enmig d'aquells Prats gairebé solitaris i isolats del món.

⁶ Allí vaig coincidir, de xiquet, amb el company de tants anys i tants treballs culturals: Miquel Anguera i Brú, “Beatet”. A principis dels anys seixanta van vendre els Prats i ja el contacte fou bastant menor, evidentment.

⁷ Feia broma que es deia “perejil”.

Xarel". Recordo que "lo tio Pere" tenia un d'aquells ciclomotors anomenat "mosquit" amb el què, una o dues vegades a la setmana, anava a Cambrils. Li encarregàvem que ens portés algun aliment que ens mancava.

L'avi Francesc "Cisquet" Rom Serra junt amb "lo tio Pere" tenien arnes al Perelló. L'avi era un apassionat de la mel, li deuria venir dels seus avantpassats de Vilanova d'Escornalbou que també en tenien, en aquest cas, com a negoci⁹.

"Casal Miramar"

Com que en aquella època encara no teníem cotxe anàvem a comprar a Cambrils. No hi havia mitjà per anar a Mont-roig. Agafàvem, cap a les cinc o quarts de sis, el tren "Ligero" que venia de Tortosa i tornàvem amb el que sortia de Cambrils cap a quarts de nou o quasi les nou. Teníem unes tres hores per fer la compra setmanal. Des de l'estació anàvem cap al passeig (ara avinguda Vidal i Barraquer). Pràcticament, encara no estava edificat, el bell mig del poble. Anàvem a "ca l'Arturo" (ara és la plaça del marquès de Marianao núm. 4), perquè en aquella botiga de queviures compràvem tot el que necessitàvem.

Continuant amb el relat ferroviari, recordo que quan el tren, el "Sevillano", passava pel baixador de Mont-roig ("l'Apeadero"), aquell llarg comboi de vagonets de color verd fosc ple d'emigrants del sud d'Espanya cap a Barcelona, els xiquets dels Prats sabíem que era l'hora d'anar plegant, de tornar a casa. Això deuria ser cap a quarts de nou.

En aquell "Apeadero", durant molts anys, hi va haver una persona remarcable. Era el cap de l'estació, el senyor Ramon. Venia d'una família de ferroviaris. Tenia ja una certa edat, era de tracte agradable i tenia una figura prou voluminosa. Curiosament era qui, als anys seixanta, cantava la subhasta a la plaça del Pòsit del port de Cambrils, del peix acabat de pescar. Era tot un espectacle veure'l "cantar" el preu. La seva esposa, la senyora Conxita, ens feia algunes visites al xalet i es va fer amiga de la mare, la Roser Rom Ferratjes. No tenien fills. Eren de Palència. Passats els anys, varen tornar a aquella ciutat. Sovint es trucaven amb la mare explicant-se mútuament les possibles novetats familiars.

⁸ També hi havia el seu fill Pere Gil Rebull casat amb Cecília Saladié Barceló. Cap a finals dels seixanta o inicis dels setanta es van vendre la finca i van anar a viure a Cambrils (a dalt, al poble).

⁹ "La nissaga dels Rom (2): els Rom de Vilanova" publicat al web de "Ressò mont-roigenc" el 24 de setembre de 2021.

Com deia anteriorment, la meua àvia Dolors Ferratjes Tost comentava el que sabia del “camí de sanitat”. Explicava que l'utilitzaven els sanitaris que vigilaven les condicions higièniques d'aquells camps. Per aquells anys (a cavall entre els cinquanta i els seixanta), jo recorria sovint el “camí de sanitat” des dels voltants del Baixador del tren (l' “Apeadero”) fins al barranc de Rifà.

Plànol de 1919

Ferran Jové Hortonedà, el gran compilador d'informacions sobre el terme de Mont-roig, i no prou lloat, explicava sobre el “camí de sanitat”: “A hores d'ara ja només se'n conserven alguns trams escadussers. Corria paral·lel a la línia de la platja, variant-ne solament la distància de separació, que podia oscil·lar d'uns llocs amb uns altres en un centenar de metres. Actualment el comencem a trobar a la vora de septentrió del barranc de Rifà (on asseguren que passava per darrere de la caseta del Baltasar), encara que possiblement ja venia de més enllà, de Miramar, però no hi ha record ni rastre. Per aquest sector del barranc de Rifà és perdut entre conreus i no el retrobem fins a les immediacions del mas de Carabasset on se'l pot identificar i resseguir en alguns trams, passava per davant d'aquest mas, també desaparegut, i seguia enllà fins la riera de Riudecanyes i potser encara seguia per l'altre costat. Pel sector del mas de Carabasset, que era per on es conservava més bé, va desaparèixer en un bon tram engolit per l'asfalt d'un carrer obert en un projecte d'urbanització. Ningú no ens ha sabut explicar el perquè del nom d'aquest camí que, segons diuen els nostres informadors, era freqüentat pels carrabiners en dies de mala mar, quan no podien passar per la platja. En una conversa amb el malaguanyat Baptista Nogués, el Melitino, ens donà com a hipòtesi possible, segons ell, que per aquest camí s'establí el cordó sanitari quan, per alguna epidèmia o plaga, calia vigilar que no entrés ningú al

*terme fraudulentament i pogués dur qualsevol epidèmia a la contrada, però sense que n'hagués tingut cap mena de constància documental, segons afirmava. Només he trobat una cita documental d'aquest camí i és, precisament, d'època tardana, quan ja els cordons de sanitat començaven a ser qüestionats com a mesura profilàctica per evitar la propagació de les pestes. No l'hem trobat indicat en cap dels mapes que hem pogut consultar*¹⁰. Bé sembla que el “camí de sanitat” potser també servia, quan calia, com a cordó sanitari.

La franja costanera de Mont-roig, fins a inicis del segle XX, eren sovint aiguamolls. Terres escassament productives i que havien anat heretant els fadristerns¹¹ de les famílies mont-rogenques. Els hereus es quedaven les terres de l'interior que eren molt productives i no estaven tan allunyades del poble. A partir dels anys seixanta aquelles terres poc productives es van començar a vendre a bon preu a forasters. Justícia poètica.

A l'Arxiu General de la Diputació de Tarragona (AGDT) hi ha els plànols del Cadastre de Mont-roig, amb data del 10 de setembre de 1942¹². M'he centrat en analitzar els corresponents a la franja costanera de Mont-roig, on hi ha els camps d'aquells aiguamolls on s'hi conreava l'arròs¹³. En aquests plànols del 1942 s'hi esmenta i es remarca en fosc aquell “camí de sanitat”. Lògicament, els camps que hi ha per sota d'aquest camí i fins arribar a la mar, són els camps d'aiguamolls. Trobem indicat el “camí de sanitat” des de gairebé el barranc de la Porquerola fins la riera de Riudecanyes. Aquests plànols sols ens mostren els terrenys que hi havia per sota de la via del tren. Ens permeten identificar exactament per on passava el “camí de sanitat”.

Per altra banda, també dispenso dels plànols que es van fer pel “Projecte de tren entre l'Hospitalet de l'Infant i Tarragona”¹⁴; exactament els trams tercer, quart i cinquè. Sabem que la línia del “ferro-carril” de València a Tarragona es va inaugurar el 12 de març de 1865¹⁵. Lògicament aquests plànols deuen ser d'uns pocs anys abans¹⁶ i, tot i que no tenen tantes referències dels indrets locals (cases, basses...), ens indiquen amb precisió aquelles petites parcel·les on s'hi conreava l'arròs. Aquests plànols arriben fins als terrenys que hi ha una mica per damunt de la carretera (l'actual N-340). A més, ens permet veure l'evolució d'aquella franja costanera des del, més o menys, 1860 al 1942.

¹⁰ “Estudi onomàstic de la vila i terme de Mont-roig del Camp” de Ferran Jové Hortonedra (Ajuntament de Mont-roig del Camp, 1999), pàg. 449. Hi afegeix una informació del 10 d'agost de 1880 sobre un tros de la “partida llamada los Prats; lindante... con la Playa del mar... con el Camino de Sanidad...” (MN-5737, f. 385r.-v.). Es la constatació de l'existència d'aquell camí.

¹¹ Els fadristerns o cabalers eren els fills que no eren hereus i que sols rebien una part petita de l'herència de la casa.

¹² Del “Instituto Geográfico y Catastral”.

¹³ Text “El conreu de l'arròs a Mont-roig. Els Aiguamolls dels Prats” del llibre “Mont-roig: esberles d'un mosaic esbocinat” de Martí Rom (Arola Editors, 2019), pàg. 515.

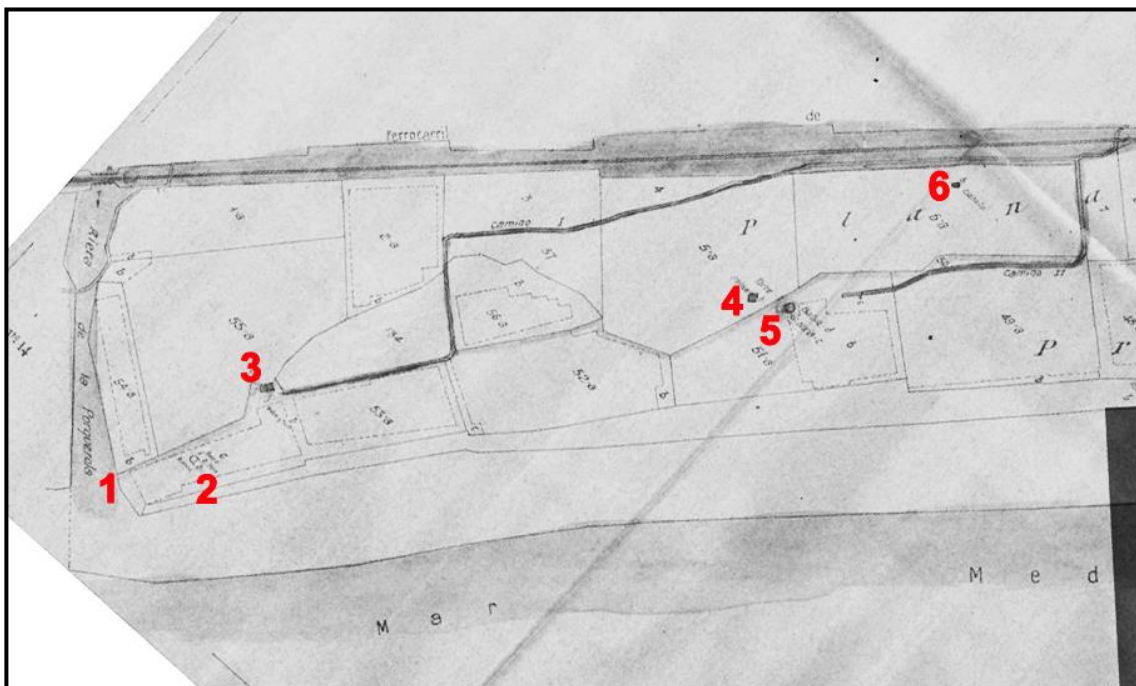
¹⁴ Aquest “Projecte” es pot trobar al “Fons històrics – Cartoteca” / “Mapes i fotos antics en línia” del web de l'Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya. Consta dels plànols dels nou trams en què estava dividit. El primer tram va des del barranc de Cala d'Oques fins al riu de Llastres. El segon, va fins quasi l'Estany Salat. El tercer, fins passat el barranc de la Porquerola. El quart fins la Pixerota. El cinquè, passa la riera de Riudecanyes tot arribant al terme de Cambrils.

¹⁵ Al nostre entorn, les estacions eren les de l'Hospitalet i Cambrils. L'anomenat Apeadero, el Baixador de Mont-roig, no s'inauguraria (tan sols per a mercaderies), fins al 29 de novembre de 1929. A partir de l'1 de febrer de 1930 també seria per a passatgers.

¹⁶ Text “Mont-roig: geografies, camins i viatgers (3). El ferrocarril” publicat al web de “**Ressò mont-roigenc**” del 17 de febrer de 2016.

Anant una mica més enllà de la Porquerola, en el plànol del tercer tram del “Projecte de tren entre l’Hospitalet de l’Infant i Tarragona” hi trobem, amb el seu nom correcte, l’ “Estany Salat”. Després, la “Torre de Miramar”. Entre l’Estany Salat i Miramar hi ha camps conreats a les dues bandes de la carretera (l’actual N-340); venint de l’Hospitalet de l’Infant i passant pel Vedat del Marquès de Marianao (actual nucli de Miami) no n’hi havia en el terme de Mont-roig. També en trobem algun, de camp conreat (aïllat), al voltant de la Porquerola.

En el quart tram (primera part) del “Projecte de tren entre l’Hospitalet de l’Infant i Tarragona”, passat la Porquerola, continuen alguns camps conreats a la vora del mar, però de sobte, sembla canviar la topografia del terreny. Hi ha un considerable desnivell i el reduït terreny fins l’arena de la platja està dibuixat, fins gairebé arribar al barranc de Rifà. Com una munió de petites parcel·les quadrades o rectangulars. Aquell desnivell deu ser la timba que separava els camps de dalt amb els que serien els aiguamolls dels Prats (aquelles petites parcel·les quadrades o rectangulars). Es veu molt clar que aquest espai a tocar de la mar està dibuixat altrament que els camps (d’arbres) que hi ha a continuació fins la via del tren i encara més enllà fins la carretera N-340. Aquests, ja són de la partida de les “Planes”.

Si ara resseguim els plànols del cadastre del 1942, veurem que el “camí de sanitat” comença gairebé a tocar de la Porquerola, en el punt 3 (“Casa, bassa i pou”¹⁷). Actualment, deu correspondre al càmping “Playa Montroig”. El punt 4 diu “Torre (ruïnes)”; deu ser la torre que hi ha en el càmping “Torre del sol” (anteriorment “Torreón del Pirata”).

També disposem del primer plànol detallat del terme de Mont-roig. És el “Mapa planimètric de Mont-roig”, del 1919¹⁸. En aquest hi figura com “Torre del Telégrafo”¹⁹.

¹⁷ Les descripcions les he traduït al català.

¹⁸ Es pot consultar al web de l’Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya.

Vull esmentar que en el plànol del Cadastre de 1942 en aquesta part del terme de Mont-roig que comença al barranc de la Porquerola i que està per sota del “camí de sanitat” encara se l’anomena “Prats”.

En aquest tros, veiem que el camí puja fins la línia del ferrocarril. Del punt 5 surt un altra tros de camí que s’incorpora al principal, que hem deixat a tocar de la via del tren. Durant uns metres no està marcat. I el tornem a trobar abans del punt 7 (“Bassa i sènia compartida”, dels dos terrenys que l’envolten). Fins arribar al punt 20 veiem que el camí presenta varis ramals, sovint pujant fins la via del tren.

En el plànol del quart tram (primera part) del “Projecte de tren entre l’Hospitalet de l’Infant i Tarragona” hi tenim indicat un “*paso a nivel*” per creuar la via amb una “*casilla de guarda*”. És la que s’anomenava “*casilla del Redín*”. Hi baixava un camí (en el plànol posa “*sendero*”) des de la carretera i més enllà. Aquest camí anava (recte) fins aquelles petites parcel·les quadrades dels aiguamolls. Aquesta “*casilla del Redín*” crec que està situada entre els punts 6 i 7 del plànol del Cadastre de 1942.

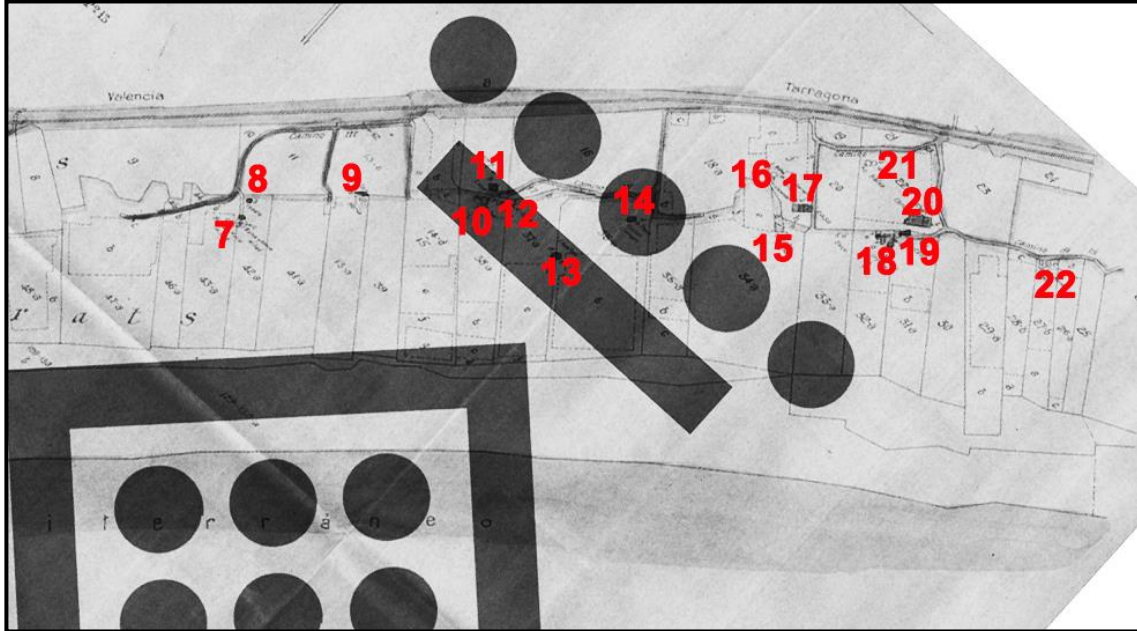
Ferran Jové Hortonedada, en el seu llibre, explica: “*el Redín era de l’Hospitalet i diuen es va suïcidat tirant-se al tren*”. Penso que per aquest motiu deuria agafar aquell nom la “*casilla*”. De fet ha estat un indret maleït. El 4 de setembre de 1927 un tren va atropellar un matrimoni mont-roigenc i la seva filla quan anaven a creuar-lo amb el carro. Eren Francisco Tost Boronat (dit “Quico Tost”) i Carme Llaberia Vendrell²⁰. Eren passos sense vigilància. Van quedar vius tres fills, que no anaven en el carro; un d’ells era Antoni Tost Llaberia (Mont-roig, 17-1-1915 – Balsareny, 27-7-1936), dit “Francesc Magí”, assassinat als inicis de la Guerra Civil i declarat beat²¹. De xiquet, jo ho havia sentit explicar a la meua àvia materna, Dolors Ferratjes Tost, que era neboda d’aquell “Quico Tost” i cosina germana del que seria beat. Deuria ser conseqüència d’aquest fet que algun dels meus avantpassats deia del ferrocarril que “passava el mal art per la terra”.

¹⁹ A “**Ressò mont-roigenc**” núm. 12, a la pàg. 20, a la “Fitxa històrica” dedicada a Mont-roig, s’hi esmenta la “Torre del porquerol o del Telègraf, a mil cinc-cents metres al nord de les ruïnes de Miramar”. Ferran Jové Hortonedada, en el llibre “Estudi onomàstic de la vila i terme de Mont-roig del Camp” (Ajuntament de Mont-roig, 1999), pàg. 403, l’esmenta com “torre coneguda com del Reverter”, i cita el llibre “El tercer carlisme a les comarques meridionals de Catalunya (1872-1876)” (Publicacions de l’Abadia de Montserrat, 1997) de Robert Vallverdú, que a la pàg. 225 diu: “Aquests centres d’observació i comunicació escampats per tota la geografia tarragonina... (van permetre) observar la situació i el moviment de les partides carlines. Tenim constància de la construcció d’aquestes enormes torratxes a... Mont-roig...”. Es refereix a la Tercera Guerra Carlina (1872-1876). Aquesta Torre del Telègraf formava part d’una de les tres línies de telegrafia òptica que va existir a Espanya. Anava de València a Barcelona i La Jonquera. Es va començar a construir el 1853. La part catalana d’aquesta xarxa va durar fins gairebé a finals del segle XIX. Aquesta línia començava a València i entrava a Catalunya per Sant Carles de la Ràpita (actualment, només La Ràpita). L’anterior a la de Mont-roig és la núm. 48 de Sant Jordi d’Alfama (L’Ametlla de Mar). La següent, la núm. 50, és a Cambrils (a l’entrada de Vilafortuny venint des de Cambrils). La distància entre torres havia de ser, més o menys, entre 2 i 3 llegües, és a dir, entre uns 10 i 15 quilòmetres

²⁰ Deurien anar als seus “Prats”. Ferran Jové Hortonedada entre aquests terrenys cita a “els Prats... del Quico Tost”. “Estudi onomàstic de la vila i terme de Mont-roig del Camp” (Ajuntament de Mont-roig, 1999), pàg. 407.

²¹ “**Ressò mont-roigenc**” núm. 103 (pàg. 20), núm. 104 (pàg. 20) i núm. 116 (pàg. 17). El primer i el tercer són del Vicenç Toda Gassó, del parent de “cal Madró”.

Anys més tard, 2 d'abril de 1984, en el mateix indret va morir atropellat pel tren Juan Martínez García, dit "Juanillo" (jo de xiquet, als Prats, el coneixia com "senyor Juanillo")²², quan anava a creuar la via amb el seu ramat d'ovelles. També fou en aquell indret maleit, en aquella corba que fa la via del tren un xic més enllà del càmping "Els Prats".

Els punts 18 ("Basses, ruïnes"), 19 ("Casa") i 20 ("Xalet i corral") ara pertanyen als terrenys del càmping "Els Prats".

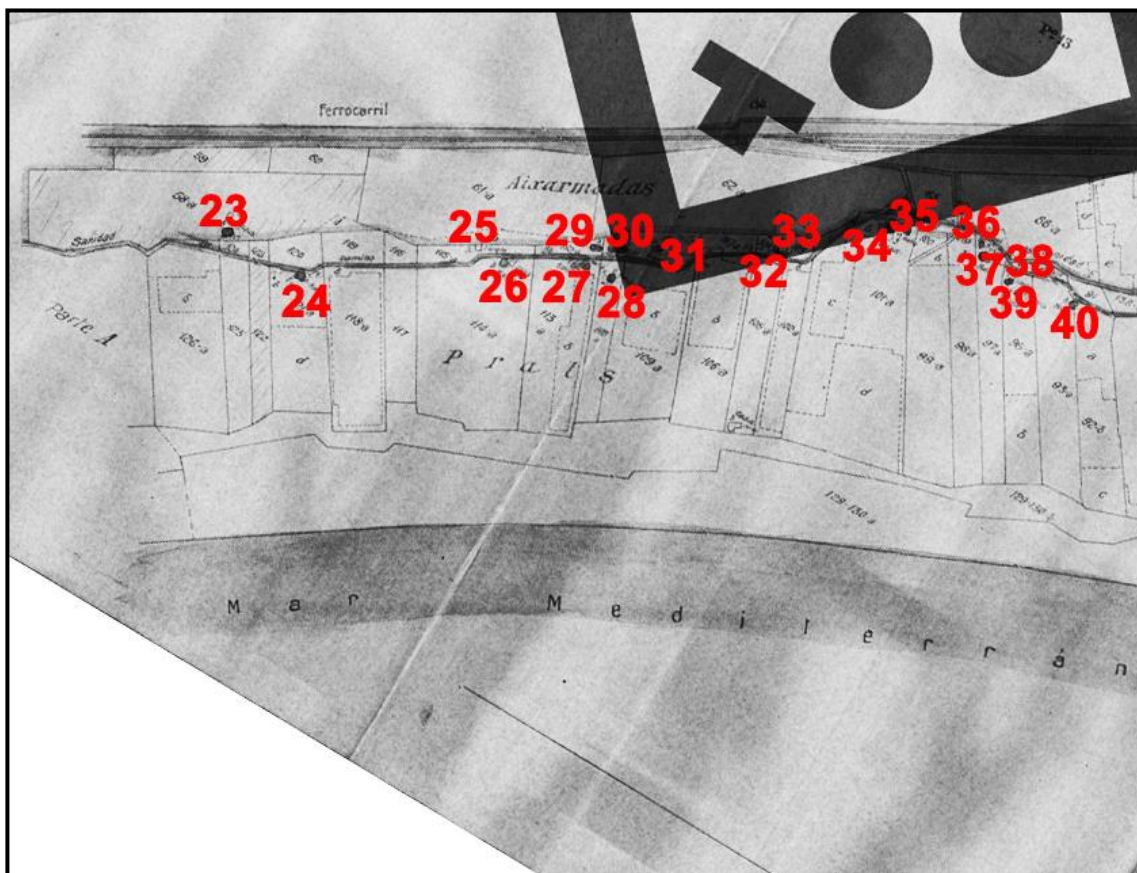
En els plànols de la construcció de la via del tren (1865) es veu molt definit el que seria el petit barranc que ara fa d'entrada al càmping "Els Prats", on ara el camí de les Planes fa cap a la carretera N-340.

Ara entrem a la contrada dels meus estius mont-rogens. Veiem que el "camí de sanitat" transcorre per la part de sota de la timba, pels Prats; els terrenys de dalt diu que són "Eixermades". El punt 23 ("Casa") és el xalet del dit "Madriles" que, per cert, va construir el meu avi Francesc Rom Serra aquell mateix 1933. Es troba a uns 200 metres a llevant del càmping Els Prats. Era Ramon Madriles Junyent²³.

²² Text "El senyor Juanillo. Crònica apassionada" del llibre "Mont-roig: esberles d'un mosaic esbocinat" de Martí Rom (Arola Editors, 2019), pàg. 643.

²³ Estava casat amb Carme Pujals Tost. Aquesta, era cosina germana de la meua àvia Dolors Ferratjes Tost. Les mares respectives eren: Cinteta Tost Boronat i Dolors Tost Boronat. El matrimoni de Ramon Madriles Junyent i Carme Pujals Tost, vivien a Tarragona i varen tenir dos fills: Ramon Madriles Pujals i Carmeta Madriles Pujals; aquesta, es va casar amb Frederic Canaldas Boronat.

El punt 24 (“Bassa i sènia”) és on, posteriorment, edificaria una casa l’Alfons Nolla Sabater, dit “Alfonso de la Cirila”²⁴. El 25 i 26 (“Caseta” i bassa i sènia”) és el que uns anys després seria “cal Xarel”, aquell “tio Pere” de la “Cala de l’Ametlla”. A continuació, els punts 29 i 27 (“Caseta” i “bassa i sènia”) eren “cal Beatet”. Com es pot veure, la “caseta” de “cal Beatet” estava a tocar del xalet dels meus avis, el punt 30. El punt 29 era la nostra “bassa i sènia”²⁵. Podem veure que el “camí de sanitat” passava enmig d’aquestes cases i les basses i sènies.

El punt 31 (“Caseta”) era “cal Freixas”. El 32 i 33 (“Caseta” i “bassa”) eren a “cal Morán”. El 34 i 35 (“Casa” i “Bassa”) a “ca l’Emilio Oli”, que em sembla que hi vivien els “Anfrons”. Aquesta casa de “l’Emilio Oli”, m’explicaven els meus avis, que en la Guerra Civil (1938) s’hi va allotjar el general Enrique Líster, cap de les forces republicanes a la batalla de l’Ebre. Un dia fent la migdiada, unes granotes de la bassa (punt 35) no el deixaven dormir i ho solucionà tirant una bomba de mà a la bassa. Va matar les granotes i va esbotzar la bassa.

²⁴ Diu Ferran Jové Hortonedà a “Estudi onomàstic de la vila i terme de Mont-roig del Camp” (Ajuntament de Mont-roig, 1999), pàg. 204: “La Cirila era la mare de l’ ”Alfonso” i el “Domingo”. Asseguren que l’ ”Alfonso” és un dels homes més vells de la vila (li feien 93 o 94 anys -1993) i deien que encara anava al tros i que no aparentava l’edat que tenia...”.

Alfons Nolla Sabater, l’ “Alfons de la Cirila”, era germà de Teresa Nolla Sabater, esposa del mestre Ricard Ballester Pallerola i mare, entre d’altres, d’Antoni Ballester Nolla, el famós investigador que anà a l’Antàrtida, i el que dona nom a l’Institut de Mont-roig.

²⁵ Hi ha una fotografia de com era aquest xalet. En primer pla hi ha la sènia a l’esquerra i la bassa a la dreta; més al fons, el xalet. Ho trobem en el llibre “Guspires (de la història de Mont-roig)” de Francesc Rom Serra i Martí Rom (Edicions Marré / Associació de Veïns Muntanya Roja, 2010), pàg. 93.

Aquest indret, a partir dels anys seixanta, va quedar totalment transformat per la creació d'una gran finca, agrupant un conjunt de terrenys. Seria la finca del gran empresari alemany Gustav Schickedanz²⁶ (coneguda com “els Clavells”).

Des del punt 23 al 35 el “camí de sanitat” es va transformar, en els anys cinquanta, en el camí que jo ja vaig conèixer per on hi passaven els carros dels diferents pagesos d'aquella contrada. En el punt 35 hi havia un altre camí que anava a sortir a la carretera N-340. Aquest, pujava cap a la via del tren i paral·lela a aquesta, retrocedia (cap a l'Hospitalet) uns dos-cents metres fins a trobar el pas a nivell (encara existeix). Ara, un cop passat la via del tren, el camí continua recte fins arribar a la carretera N-340. Fins a mitjans dels anys seixanta, un cop creuada la via, el camí anava paral·lel a la via del tren en sentit Cambrils fins a mig camí del baixador del tren i llavors girava noranta graus per, finalment, sortir a la carretera N-340. Creuant-la trobàvem, encara existeix, el camí que puja cap a la resta de les Eixermades (passa pel costat de les granges de “cal Sec”).

Ara veurem com del punt 38 (“Caseta”) al 41 (“Xalet”) el camí es desdobra, tan sols separat d'uns pocs metres. El xalet del punt 41 era del Salvador Marcó, dit “Xutxu”, un descendent de Mont-roig que vivia a Barcelona. Havia sentit explicar que abans de la Guerra Civil feia de locutor a Ràdio Barcelona. Després fou depurat pel franquisme.

Si ara anem al plànol del quart tram (segona part) del “Projecte de tren entre l'Hospitalet de l'Infant i Tarragona” (del, més o menys, 1860) veurem que a l'alçada del “baixador” del tren (punt 42), a tocar de la mar, s'acaben aquelles parcel·les quadrades dels camps d'arròs. Des de pràcticament el barranc de la Porquerola hem trobat aquestes parcel·les. Per damunt seu sempre hi ha camps conreats o bé amb arbres. Ara sols els tenim escassament per sota de la via del tren. Des d'aquí, i fins a Rifà, sembla que hi hagi camps abandonats i potser inundats.

A la meitat entre el baixador i el barranc de Rifà hi ha una “*casilla de guarda*”. Deu ser la que Ferran Jové Hortonedea esmenta com la “*casilla del Caio*”²⁷. Aquest pas de la via del tren encara existeix: és el que porta al càmping “Playa y Fiesta”. Joan Miró pintaria aquesta “*casilla de guarda*” de Rifà en el quadre “La cabana del guardavies” (1915). Uns cinquanta anys més tard, el 31 de desembre de 1966, un tren investiria el cotxe on anaven Maria Dolors Miró, filla del pintor, i la seva sogra Maria Roigé Nolla (dita “Maria Cutí”). La filla de Miró s'havia casat nou dies abans, el 22 de desembre, amb Teo Punyet Roigé²⁸.

Aquests Prats fins arribar a Rifà he trobat que se'ls anomenaven “Prats de Rifà”²⁹.

Ara entrem a la partida de la “Sènia”. Després del punt 46 (“Casa”) el “camí de sanitat” es separa en dos. Un va cap a la via del tren, cap a aquesta “*casilla del Caio*”. Passa pel costat del punt 47 (“Mas d'en Molles”, “casa” i “pou”). “*Hi són anomenades la Sènia*

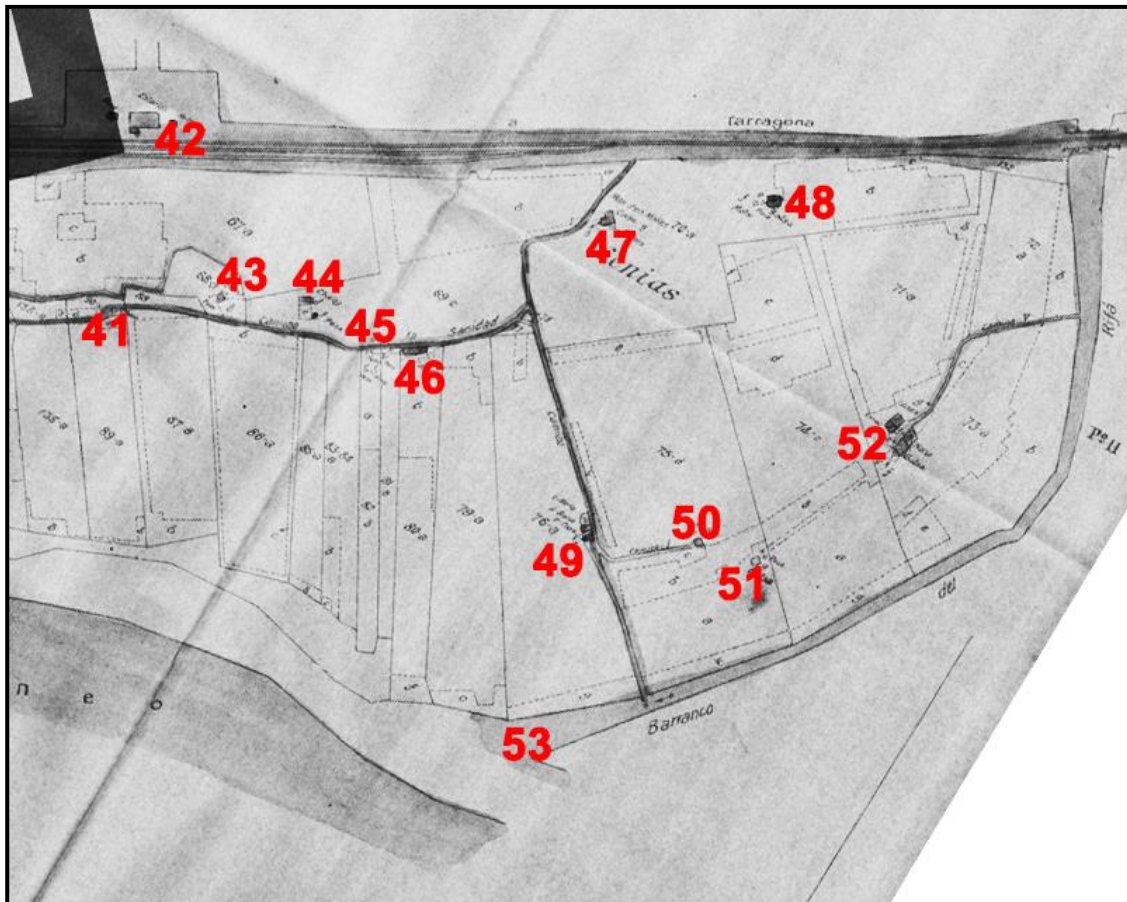
²⁶ Gustav Schickedanz (1895-1977). Famós empresari alemany. Creador de l'empresa “Quelle” (1927), la més important en la venda per correu a Europa. Fou membre del Partit Nazi. A l'acabar la Segona Guerra Mundial (1939-1945), no fou rehabilitat fins al 1952. El 1942 s'havia casat en segones núpcies amb Grette.

²⁷ Ferran Jové Hortonedea a “Estudi onomàstic de la vila i terme de Mont-roig del Camp” (Ajuntament de Mont-roig, 1999), pàg. 176.

²⁸ “Joan Miró i Mont-roig: el xiscle de l'oreneta (1930-1983)” (Arola Editors, 2018), pàg. 254 i 255.

²⁹ Ferran Jové Hortonedea a “Estudi onomàstic de la vila i terme de Mont-roig del Camp” (Ajuntament de Mont-roig, 1999), pàg. 408.

del Jordi i la del Mosso³⁰...”³¹. L’altre, pròpiament el “camí de sanitat”, baixa cap a la mar, fins arribar al barranc de Rifà. Del bell mig d’aquesta partida, del punt 52 (“Casa, corral, bassa i sènia”), que deu ser la “Sènia del Mosso”, torna a haver-hi el “camí de sanitat”, que anirà cap a Rifà.

Des del barranc de la Porquerola fins a l’alçada del baixador del tren hi havia camps d’arròs. En tota aquesta contrada, per damunt de la línia del ferrocarril, tan sols hi ha indicats alguns camps amb arbres. Haurem d’arribar als voltants del barranc de Rifà, a les Sènies, per trobar-ne de conreus. No tornarem a trobar camps d’arròs, a tocar de la mar, fins la “Casa de carrabiners”, a meitat de camí entre Rifà i la Pixerota.

A la “Casa de carrabiners”³² s’hi arriba a través del “camí de Les Pobles” que baixava paral·lel a Rifà i creuava la carretera (l’actual N-340) per pujar per l’Hostal del Gassó i desviant-se lleugerament cap a llevant passava prop del “Mas de Ferratges” (actualment “Mas Miró”). Anant amunt enllaçava amb el “camí de les Arenes” per arribar al poble. La dita carretera de la mar (T-323) no es construiria fins l’any 1933.

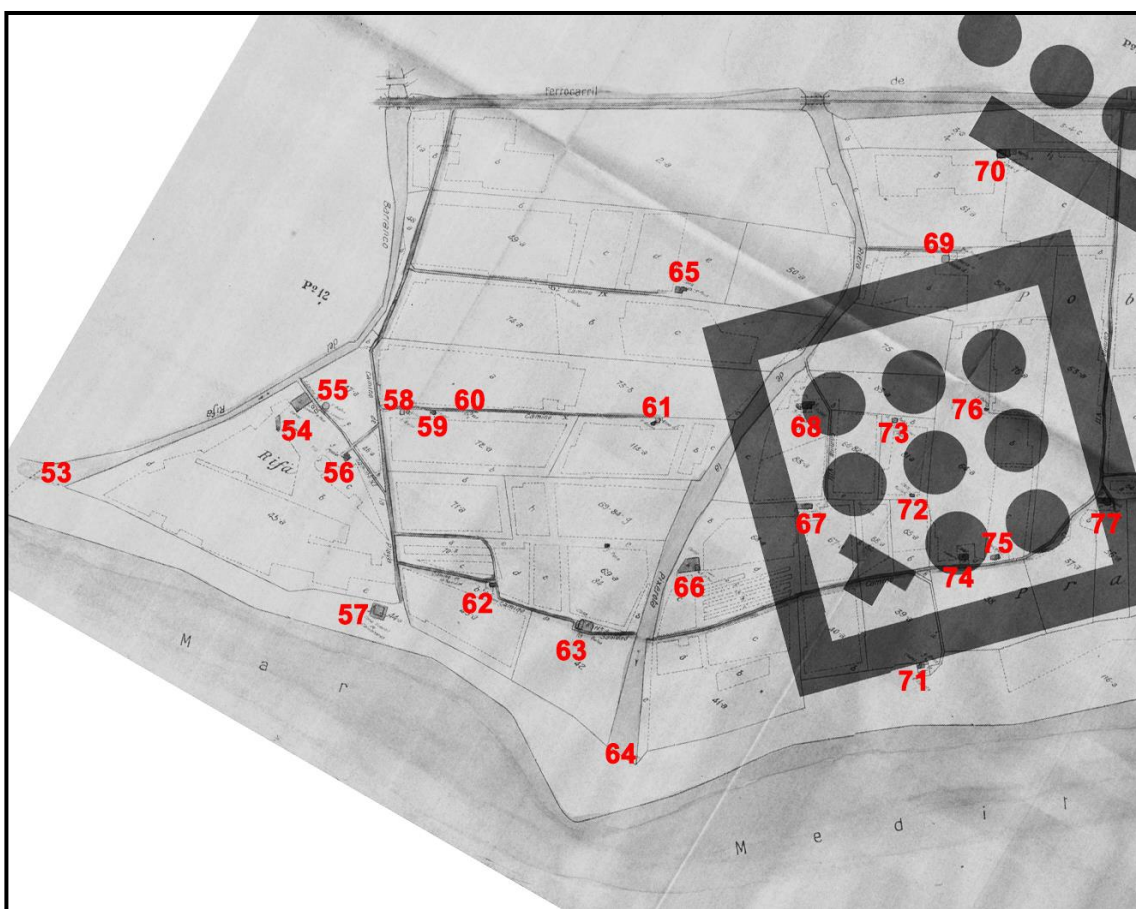
³⁰ Eduard Capafons Tost, “Eduard Mosso”.

³¹ Ferran Jové Hortonedà a “Estudi onomàstic de la vila i terme de Mont-roig del Camp” (Ajuntament de Mont-roig, 1999), pàg. 458.

³² Des de fa anys derruïda. La podem veure en algunes fotografies de Joaquim Gomis, amic de Joan Miró. De lluny en el llibre “Atmosfera Miró”, Fotoscop de Joaquim Gomis i Joan Prats, pàg. 71. També en primer pla a les dues pàgines següents (72 i 73). A la pàg. 72 tenim la molt coneguda fotografia de Miró davant d’aquell edifici. Son fotografies fetes a finals dels anys quaranta. També en el llibre “Joaquim Gomis / Joan Miró (Fotografías 1941-1981)”, pàg. 88 i 89.

El “camí de sanitat” continuava, passat Rifà, transcorrent per un tros de “cal Baltasar” (punt 62) fins anar a creuar el barranc de la Pixerota. Així, lògicament, els terrenys que hi havia del camí fins la mar eren camps d’arròs. Els havíem deixat a l’alçada del baixador del tren.

Ferran Jové Hortonedà sobre la “caseta del Baltasar”: és “a la riba esquerra de Rifà, just arran del camí de les Pobles; per la part posterior de la caseta asseguren que hi passava el camí de la Sanitat; ara ja perdut en aquest sector... (el pi) s’hi refereixen amb gran admiració i asseguren que era molt gros i molt alt... No fa gaires anys va morir, possiblement de vellura... Tenia una soca tan grossa que, per abraçar-la, s’havien d’ajuntar quatre persones adultes, tocant-se només la punta dels dits...”. Joan Miró incorpora aquest majestuós pi en el quadre “Platja de Mont-roig” (1916). Aquest quadre és la vista d’aquesta platja de la Pixerota des de prop del barranc de Rifà, mirant cap a Cambrils. A la meitat del quadre hi ha el “Pi del Baltasar”³³.

El “camí de sanitat”, al creuar el barranc de la Pixerota passava pel mig de la gran finca de la “Pobla del Boronat”. Des d’aquest punt fins la riera de Riudecanyes el “camí de sanitat” anava gairebé paral·lel a la línia de la costa. Per sota seu tornem a trobar, primer, aquelles parcel·les quadrades i més endavant la majoria de rectangulars dels camps d’arròs. Esmentaré alguns punts. El 71 (“Xalet, caseta i bassa”), a tocar de la platja. Estem en el plànol de 1942. Aquest indret crec que deu coincidir amb el posterior

³³ No com aquest invent del “punt mironià” de la Pixerota que el situa a la punta del barranc i mirant cap a Cambrils.

“Xalet del Moro” construït entre els anys 1986 i 1988 pel senyor Viret, un francès nascut al Marroc enamorat d’aquell país i que residia a Suïssa des del 1958³⁴.

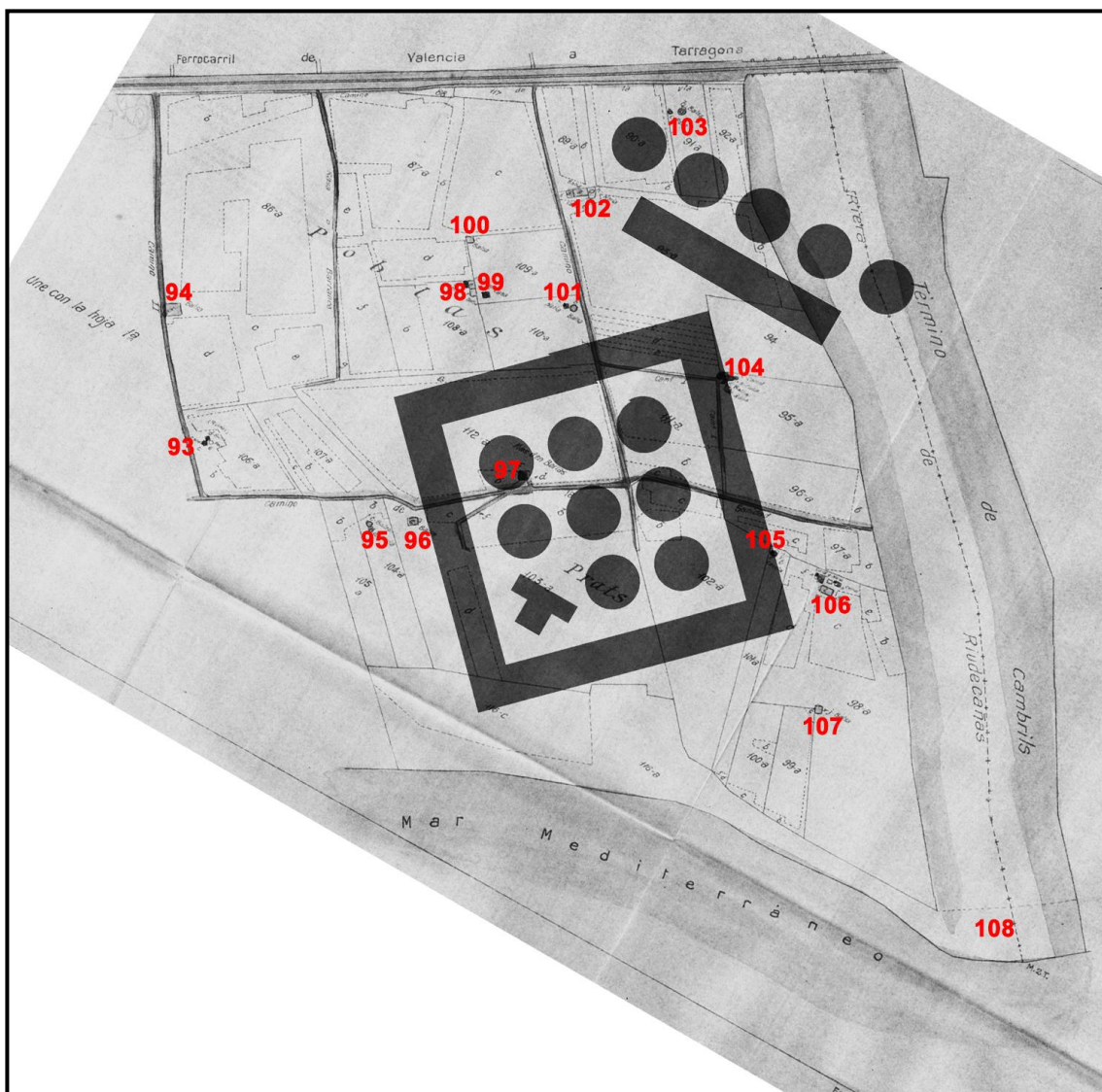
Aquests Prats immediats, després de passar el barranc de la Pixerota, antigament se’ls coneixia com “Prats de la Cova”³⁵.

³⁴ Aquest “Xalet del Moro” fou enderrocat el 29 de setembre de 2021 “per poder tirar endavant el projecte del “Camí de Ronda” que passarà a tocar de la platja...”, segons diu el text “El xalet del moro de la Pixerota enderrocat per Sant Miquel” d’Abbas Amir, Dalida i Miquel Anguera, “Beatet”, publicat al web de “**Ressò mont-roigenc**” el 27 de novembre de 2021.

³⁵ “Terme municipal de Mont-roig del Camp. Noms caiguts en desús”, plànol annex del llibre “Estudi onomàstic de la vila i terme de Mont-roig del Camp” (Ajuntament de Mont-roig, 1999) de Ferran Jové Hortonedà.

Encara que allunyat del “Camí de sanitat”, doncs està a prop de la via del tren, tenim el punt 80 (“Xalet” i “pou”). És la “Pobla del Reverter”. El “Jaume Reverter” era el Jaume Benaiges Just casat amb Teresa Nogués Sardà. El mestre mont-roigenc de la tècnica Freinet³⁶ Antoni Benaiges Nogués era fill d’aquests. Estant de mestre a Bañuelos de Bureba (Burgos), el 1936, va dir als seus alumnes que a l’estiu els portaria a veure la mar. Si no hagués esclatat la Guerra Civil (Antoni Benaiges fou assassinat pels falangistes el 19 de juliol), aquells xiquets de la Espanya profunda s’haurien banyat en aquesta platja. Es deurién haver allotjat en aquesta casa del punt 80.

El punt 92 (“Bassa”), crec que deu correspondre a la del “Mas del Taverner”. “A les Pobles, a la partida de les Barqueres, tocant a la via del tren, a la part d’amunt... L’edifici és bastant antic. La via del tren va partir la propietat en dos trossos i la terra que va quedar a la banda oriental es va vendre, no fa gaires anys, i ara l’ocupa la

³⁶ Text “Antoni Benaiges Nogués: un mestre mont-roigenc assassinat el 1936” del llibre “Mont-roig: esberles d’un mosaic esbocinat” de Martí Rom (Arola Editors, 2019), de la pàg. 317 a la 364.

Urbanització Paraíso...³⁷. Com diu bé, el mas estava a la part de dalt de la via del tren. El recordo gran. Era la barquera de “cal Panadero” o de “cal Petroli”³⁸. Hi havia anat de xiquet amb els pares a visitar els parents.

Per arribar al punt 77 (“Casa” i “sènia”), el “camí de sanitat” s’ha endinsat una mica cap a l’interior. Allí en troba un que baixa de la “Caseta del rellotge”, després de passar un altre pas a nivell de la via del tren. També des d’aquest fins a la riera de Riudecanyes hi ha sis camins més que baixen de la via del tren fins trobar el “camí de sanitat”.

Continuant pel “camí de sanitat” trobem el Mas del Carabasset (punt 89). “*Edifici va ser enderrocat cap a l’any 1987 o 1988... i no en queda ni el rastre. Tenia fama de ser un mas antic. Les terres de la propietat van ser venudes i hi ha el projecte de construir una moderna i luxosa residència per a vells*”³⁹. No es va arribar a fer⁴⁰. Just abans d’arribar a la riera de Riudecanyes trobem el punt 97 (“Mas d’en Borràs”).

Vull remarcar que en el plànol del Cadastre de 1942 en aquesta part final del terme de Mont-roig, arribant a la riera de Riudecanyes, i que està per sota del “camí de sanitat”, encara se l’anomena “Prats”. És a dir, els Prats anaven des de la Porquerola fins a la riera de Riudecanyes i per sota del “camí de sanitat”.

Als Prats “*abans s’hi collia arròs, cosa que sembla que afavoria la formació física del terreny aclotat, amb freqüents aiguamolls. El cadastre de 1755 relaciona 46 propietaris, 5 dels quals forasters, que declaraven 61,25 jornals de terra... Les terres dels Prats les venien a vessanes. Volem deixar constància d’aquest mot perquè és una mesura agrària que alguns autors (Alcover-Moll i el nou Diccionari de l’Institut d’Estudis catalans, ed. 1995), no consideren gaire corrent per aquesta zona del Principat, però que nosaltres... documentem, ja, al començament del segle XVIII...*”⁴¹. Sembla que aquesta mesura agrària era bastant comuna a l’Empordà, Garrotxa, Ripollès i la Cerdanya.

El conreu de l’arròs ja existia el 1710. Degut a les malalties que produïa, l’Ajuntament, el 28 de gener de 1710, “resolgué que per raó de les malalties es votés un Sant, i tret a rodolins⁴² sortí Sant Roc”⁴³. D’aquí ve que la festa dels Prats i les Pobles sigui per Sant Roc, a l’endemà de la Mare de Déu d’agost, el dia 16⁴⁴.

Saltant en el temps, sabem que el 1853 es van comercialitzar uns 30.000 quilos d’arròs conreat a Mont-roig, a la llotja de Reus. Aquest conreu era d’una gran importància econòmica per al poble i alhora un perill.

³⁷ Ferran Jové Hortonedà a “Estudi onomàstic de la vila i terme de Mont-roig del Camp” (Ajuntament de Mont-roig, 1999), pàg. 470.

³⁸ El meu avi Miquel Martí Aragonès, de “cal Panadero”, es va casar amb Teresa Tost Puñet, de “cal Petroli”.

³⁹ Ferran Jové Hortonedà a “Estudi onomàstic de la vila i terme de Mont-roig del Camp” (Ajuntament de Mont-roig, 1999), pàg. 188.

⁴⁰ Era el projecte de “Ciutat Cristina”. Text “Ciutat Cristina”, publicat a “**Ressò mont-roigenc**” núm. 20, pàg. 4.

⁴¹ Ferran Jové Hortonedà a “Estudi onomàstic de la vila i terme de Mont-roig del Camp” (Ajuntament de Mont-roig, 1999), pàg. 407.

⁴² Es treia una butlleta a l’atzar per triar alguna persona.

⁴³ “Història de Mont-roig” de Francesc Riba i Mestre (Centre d’Estudis de la comarca de Reus, 1983), pàg. 168.

⁴⁴ Roch de Montpeller va morir el mateix dia 16 d’agost, del 1327.

El conreu de l'arròs al delta de l'Ebre no va arribar fins cap al 1860.

En un document de l'Ajuntament de Cambrils dirigit al de Mont-roig, del 27 de febrer de 1866, s'hi demana “*prevengan a sus subordinados y se abstengan en lo sucesivo de continuar la siembra y cultivo del arroz...*”⁴⁵.

Començava a créixer l'opinió que calia eradicar el conreu de l'arròs pels seus greus inconvenients. Com a anècdota, sabem que el pintor mont-roigenc Jacint Salvadó Aragonès (“Cintu Quadrus”)⁴⁶ el 1903, quan tenia onze anys, va estar malalt, durant un any, amb les febres que produïen els camps d'arròs.

A inicis del segle XX el poble va creure que calia abandonar el conreu de l'arròs. El metge mont-roigenc Modest Tost Puñet⁴⁷ va fer uns treballs i estudis sobre les conseqüències d'aquelles febres aconseguint que el Ministeri de Sanitat aprovés la fi d'aquell conreu. Era cap al 1909.

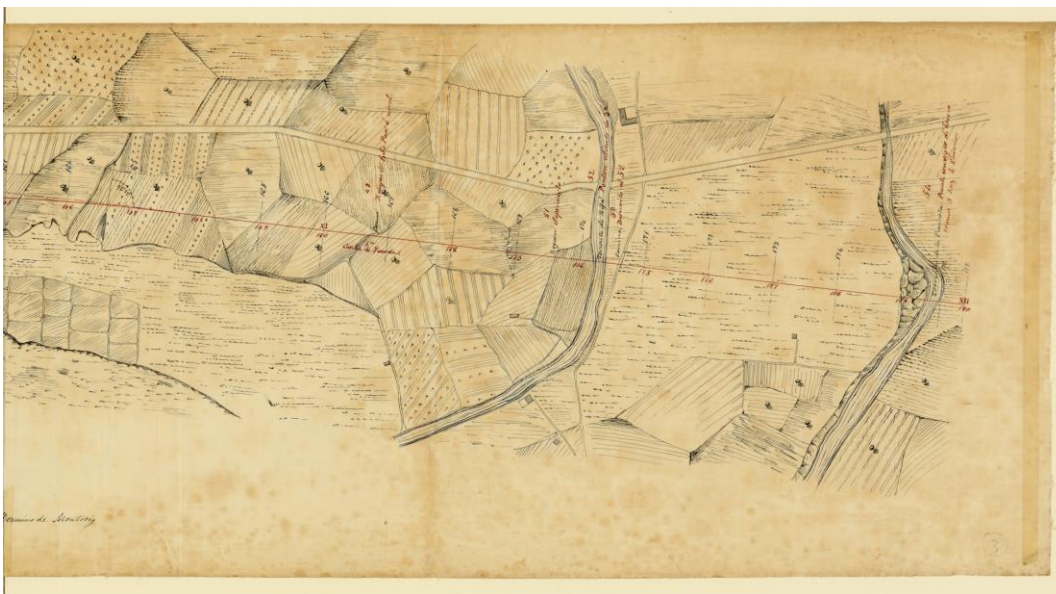
PLÀNOLS DEL “PROJECTE DE TREN ENTRE L'HOSPITALET DE L'INFANT I TARRAGONA” (anterior a 1865)

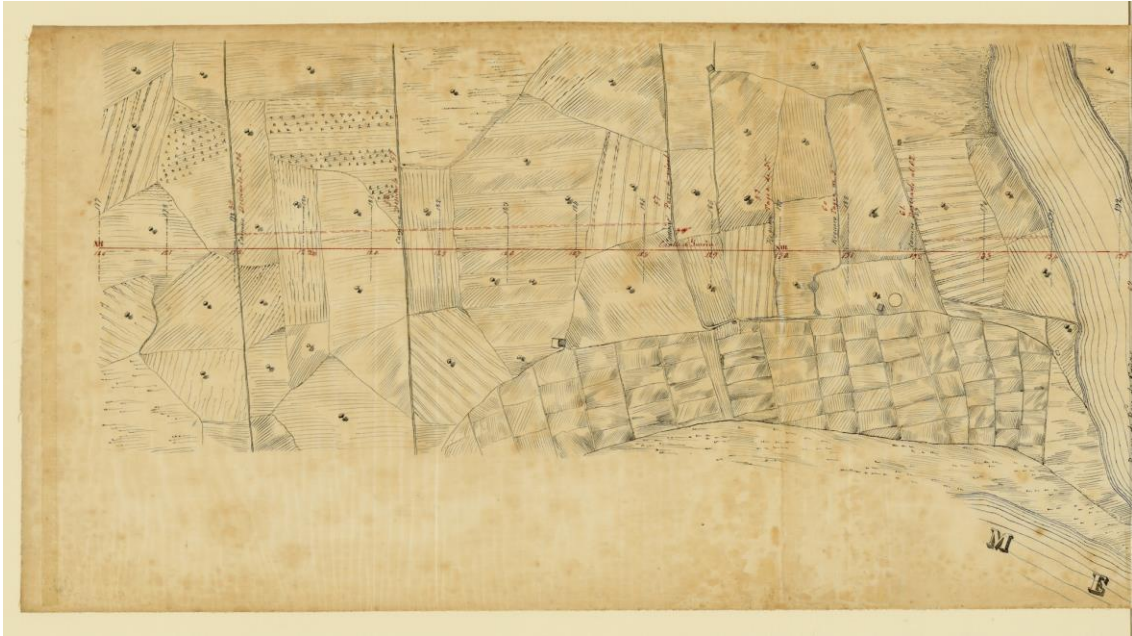

⁴⁵ “Aspectes socio-econòmics del segle XIX i inicis del XX a Cambrils” de Josep Bertran Cuders (Edicions El Mèdol, 1992), pàg. 21.

⁴⁶ Text d'aquest llibre: “Jacint Salvadó: crònica vital i apassionada del nostre Cintu Quadrus” del llibre Mont-roig: esberles d'un mosaic esbocinat” de Martí Rom (Arola Editors, 2019), pàg. 543.

⁴⁷ “Modest Tost Puñet: un metge mont-roigenc” del llibre “Mont-roig: Esberles d'un mosaic esbocinat” de Martí Rom (Arola Editors, 2019), pàg. 199.

PUNTS MARCATS EN ELS PLÀNOLS DE 1942

- 1- Barranc de la Porquerola
- 2- Bassa, pou i ruïnes
- 3- Casa, bassa i pou
- 4- Torre (ruïnes)
- 5- Bassa i sènia
- 6- Caseta
- 7- Bassa i sènia (compartida)
- 8- Caseta
- 9- Bassa i sènia
- 10- Bassa i sènia
- 11- Caseta
- 12- Caseta
- 13- Caseta
- 14- Casa (ruïnes) i pou
- 15- Casa (ruïnes)
- 16- Bassa i sènia
- 17- Casa i corrals
- 18- Basses (ruïnes)
- 19- Casa
- 20- Xalet i corral
- 21- Bassa i sènia
- 22- Bassa i sènia
- 23- Casa
- 24- Bassa i sènia
- 25- Caseta
- 26- Bassa i sènia
- 27- Bassa i sènia
- 28- Bassa i sènia
- 29- Caseta
- 30- Xalet
- 31- Caseta
- 32- Caseta
- 33- Bassa
- 34- Casa
- 35- Bassa
- 36- Xalet
- 37- Bassa
- 38- Caseta
- 39- Bassa i sènia
- 40- Bassa
- 41- Xalet
- 42- Baixador del tren (“Apeadero”)
- 43- Xalet i pou
- 44- Xalet i pou
- 45- Xalet, pou i sènia
- 46- Casa
- 47- Mas d’en Molles (“Casa i pou”)
- 48- Bassa i pou

- 49- Casa, bassa i sènia
- 50- Caseta
- 51- Bassa i pou
- 52- Casa, corral, bassa i sènia
- 53- Barranc de Rifà
- 54- Bassa, corral i pou
- 55- Bassa
- 56- Masia
- 57- Casa de carrabiners
- 58- Bassa
- 59- Xalet
- 60- Pou
- 61- Casa i bassa
- 62- Caseta
- 63- Casa i bassa
- 64- Barranc de la Pixerota
- 65- Casa i pou
- 66- Casa, corral, bassa i pou
- 67- Casa
- 68- Xalet i bassa
- 69- Bassa, sènia i pou
- 70- Casa, bassa i sènia
- 71- Xalet, caseta i bassa
- 72- Casa (ruïnes)
- 73- Ruïnes, bassa i pou
- 74- Xalet
- 75- Corral
- 76- Pou
- 77- Casa i sènia
- 78- Casa
- 79- Pou
- 80- Xalet i pou
- 81- Xalet i bassa
- 82- Xalet i corral
- 83- Casa, bassa i sènia
- 84- Xalet, corral i bassa
- 85- Cases
- 86- Pou
- 87- Casas i bassa
- 88- Bassa i sènia
- 89- Mas del Carabasset
- 90- Bassa
- 91- Xalet, corrals, bassa i sènia
- 92- Bassa
- 93- Casa, bassa i pou
- 94- Bassa
- 95- Bassa i sènia
- 96- Bassa
- 97- Mas d'en Borràs
- 98- Casa i bassa

- 99- Casa
- 100-Bassa
- 101-Bassa i sènia
- 102-Casa, bassa i sènia
- 103-Bassa i pou
- 104-casa, corral, bassa i sènia
- 105-Caseta
- 106-Casa, corral, bassa i sènia
- 107-Bassa
- 108- Riera de Riudecanyes